

14, Donbaz tarafından “vabartum [şa GN]” olarak okunmuştur. Bursa’daki parçada da “[] şa Ba-áb-AN^{KI}” (=Babil) olarak tamamlanabilmektedir. Kısaca söylemek gerekirse yer adı gelmesi gereken yerde Babil şehir adının olduğunu görüyoruz.

Yukarıda verdiğimiz delillere göre Sadberk Hanım koleksiyonundaki altı tablet² ile Bursa Müzesi’deki dört tablet ve bir zarf parçası aynı arşive aittir. Geliş zamanlarının da aynı olduğunu öne sürebiliriz. Bu durumda, 1957-58 yıllarında köylülerce bulunan tabletlerin Sadberk Hanım Müzesi’nin satın aldığı koleksiyoner ile Bursa Müzesi’ne satılmıştır.

Kültepe tabletleri arasında de la Grange’ye ait olanlar dipnot 9a’da belirtildiği gibi yayınlanmışlardır. Larsen, bu tabletleri makalesini yayınladığı tarihte, 30 yıl kadar önce Ankara’da özel bir koleksiyonda görüp yayınladığını da belirtmiştir. Buna göre tabletler üzerinde 1959-1961 yılı içerisinde çalışmış olmalıdır. Bu tabletler de aynı arşive ait olabilir.

Kültepe-Kaniş kazılarında bugüne kadar incelenen zarf ve bullalar üzerinde, yukarıda bahsedilen mühür baskısı bulunmamıştır. Bu nedenle hangi arşive ait olduğu tüccar isimleri üzerinde yapılacak çalışma ile belirlenebilir.

Süleyman Özkan*

Boğazköy’den Karatepe’ye, Hititbilim ve Hitit Dünyasının Keşfi, From Boğazköy to Karatepe, Hittitology and the Discovery of the Hittite World, Yayına Hazırlayan: Fatma Canpolat, İstanbul 2001, 192 sayfa 1 harita, Yapı Kredi Yayınları-1473, ISBN 975-08-0129-6: Fiyatı; 30 milyon TL.

Son yıllarda Hitit Tarihi ve Arkeoloji’ne artan ilgi kitaplara da yansımaktadır. Çeviri kitapların yanısıra artık bizde de sergilere ait kitaplar basılmaya başlanmıştır. Elimizdeki kitap da T.C.Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü (İstanbul), İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü ve İstanbul Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü’nün katkılarıyla hazırlanmış ve Yapı Kredi Kültür Merkezi tarafından bastırılmıştır. Eser, baskı kalitesi, kâğıdı, resimleri ile göz doldurmaktadır.

25 Nisan-30 Haziran 2001 tarihleri arasında Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi’nde açılan “Boğazköy’den Karatepe’ye” sergisi dolayısıyla hazırlanan kitap sade bir sergi tanıtım kitabı değil, aynı zamanda oniki makaleden oluşan bilimsel bir eserdir.Yapı Kredi Kültür Merkezi, geçmişte bazı kuruluşların yaptığı hatayı yapmamış ve hem danışmanlarını hem de makaleleri yazarları bilim adamlarından seçmiştir. Ali.M.Dinçol ve hanımı Belkis Dinçol, Türkiye’nin önde gelen Hititolog (buradaki başlığa göre Hititbilimci)’leridir. Jürgen Seeher ve Ayşe Baykal Seeher de Boğazköy hafirleri olarak burada yerlerini almışlardır. Türk arkeolojisine yıllarca emek vermiş iki profesör, Muhibbe Darga ve Halet Çambel’in Hitit tarih ve diline olan

² Yayın no. 14, 16, 18, 23, 24, 25.

* Doç.Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, öğretim üyesi.
sozkan@bornova.ege.edu.tr

katkıları burada da devam etmektedir. Kitapta sayfaların kenarlarında ince bir sütun halinde İngilizce çevirileri de verilmiştir. Her makalenin sonunda kısa bir kaynakça da eklenmiştir.

Eric Jean'ın giriş yazısından sonra ilk makale Ayşe Baykal Seeher'in "Hitit Dünyasına Kısa Bir Bakış" başlığını taşımaktadır (s.14-17). Burada son yıllarda Hititlilerin yerli kavim oldukları konusundaki ileri sürülen görüşleri³ zikretmeden Hitit kavminin ne zaman ve nereden geldikleri kesin değilse de Hind-Avrupa dili kullanmalarından dolayı Anadolu dışından geldiğini söyler (s.14). Makalede devlet, sosyal yapı, mimarlık, sanat, dinden çok kısaca bahsedilmektedir.

"Eskiçağ'da Doğu Akdeniz Havzası ve Anadolu'da Diller ve Yazılar" adlı ikinci makale (s.20-37) İstanbul Üniversitesi öğretim üyeleri Ali.M.Dinçol ve Belkis Dinçol tarafından kaleme alınmıştır. Yazıda Mısır, Girit ve Mezopotamya'dan başlayarak yazının gelişimi ele alınmaktadır. Makale yazı örnekleri ve haritalarla desteklenmiş olması daha anlaşılır hale getirmektedir. Anadolu'da yazının ortaya çıkışı hakkında bilgi verirken (s.25), kendisinin de belirttiği gibi, henüz ortaya çıkmamış olan Dorak hazinesinden bahsedilmemesi sanırım doğru olurdu. Çünkü bu hazinenin varlığı şüphelidir. Makalenin devamında Hitit çivi yazısı, Hurrice, Luvice ve hiyeroglif yazısından bahsedilmektedir. Linear A-B yazılarından bahsedilirken, son yıllarda Milet'te üzerinde Linear A işaretleri bulunan bir vazo parçası ve Panaztepe'de de Linear B işareti taşıyan bir mühür bulunması⁴, bu dil ve yazının Batı Anadolu kıyılarında, Miken kolonilerinin bulunduğu yerlerde, konuşulup yazıldığına işaret etmektedir.

Üçüncü bölümde J.Seeher, Gezginler, Kâşifler bölümünde Hitit dünyasına giren ilk ve önemli kişiler tanıtılmaktadır (s.39-43). Nohudî renkteki sayfalar eski havası vermektedir. Burckhardt hakkında bilgi verilirken, "Hama taşları, (1812'de) bulunan ilk Hitit hiyeroglifli yazılardır" denilmektedir. Oysaki Jean Otter (bkz.s.151) 1737'de İvriz kaya kabartmasını görmüş ve kitabında söz etmiştir. Ama yazıdan söz etmemiştir. Bu nedenle Burckhardt, Hitit hiyeroglif yazısını ilk kez farkedene ve Mısır hiyeroglifinden farklı olduğunu söyleyen kişidir. (s.156)

Muhibbe Darga'nın kaleme aldığı "İstanbul Üniversitesi'nde Hititoloji'nin İlk Yılları" makale (s.44-61), kendisiyle yapılan söyleşinin yayımlandığı kitapta da aşağı yukarı tekrarlanmaktadır.⁵ Makale, İstanbul Üniversitesi'nin ilk hocalarını H.Th.Bossert, B.Alkım ve H.Çambel'i Karatepe çalışmaları atmosferinde tanıtmaktadır.

İlk Hafirler bölümüyle J.Seeher, Hitit dönemi arkeolojisi üzerine çalışmış arkeolog ve müzecilerin kısa biyografilerini vermektedir.(s.65-71)

Meltem Doğanay Alpaslan, "İki Başkent, İki Serüven: Ankara ve Hattuşa" başlıklı makalesinde (s.72-85) Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kuruluşu, yurt dışına gönderilen ilk öğrenciler olan Sedat Alp ve Ekrem Akurgal'dan bahsetmektedir. Fakültenin öğrencileri arasında, ileride arkeoloji ve hititoloji alanında çalışmalara imza atacak olan Mustafa Kalaç, Tahsin Özgüç, Nimet Özgüç ile Muazzez İ.Çiğ da vardır. Yahudi asıllı assiriyologlar Benno Landsberger ile Hans Gustav Güterbock'un gelmesiyle okul çok değerli hocalar kazanmıştır. Mustafa Kalaç,

³ Ö.Bilgi, Protohistorik Çağ'da Orta Karadeniz Bölgesi Madencileri, Hind-Avrupalıların Sorununa Yeni Bir Yaklaşım, İstanbul 2001

⁴ W.D.Niemeier, A Linear A Inscription from Miletos (MIL Zb1), *Kadmos* 35, 1996, 87-88

⁵ Arkeolojinin Delikanlısı; Muhibbe Darga (söyleşi; Emine Çaykara) İstanbul 2002, İş Bankası Kültür Yayınları-612

İstanbul Üniversitesi'ne 1957'de doçent olarak girmiş ve 1983'de profesör olarak emekli olmuştur. Ordinaryus Prof. Dr.Sedat Alp, 1983 yılına kadar Hititoloji bölümünde dersler vermesinin dışında uluslararası nitelikte yaptığı yayınlarla bilim çevrelerinde haklı bir üne sahiptir. Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı'nın hocaları olan Tahsin ve Nimet Özgüç, Kültepe ve Acemhüyük başta olmak üzere yaptıkları kazılarla Türk bilim tarihine, Hititoloji ve Assiriyojoloji'ye unutulmaz katkılarda bulunmuşlardır. 2002 yılı Aralık ayında kaybettiğimiz Ord.Prof.Dr.Ekrem Akurgal, hem Türkiye hem de yabancı ülke bilim aleminde en önde gelen kişilerdendi. Hayatı boyunca yetiştirdiği insanlar ve yaptığı nice yayınlarla yeri kolay doldurulamaz bir hocadır. Muazzez İlmiye Çığ, halâ devam eden çalışmalarına 1940 yılında girdiği İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi Çivi yazılı Arşivi'nde başlamıştır. Onu anlatan bir kitap da İş Bankası yayınlarından çıkmıştır.⁶

"Çivi Yazısı Uzmanları" köşesinde (s.90-95) yine nohudî sayfalarla, bu konuda öne çıkmış bilimadamlarının kısa hâl tercümeleri verilmektedir. 96 ve 97. sayfalarda Hrozny'nin 1925'te yaptığı Kültepe kazılarında dört de resim yer almaktadır.

J.Seeher, "Boğazköy: Pterea? Tavium? Hattuşal, Hitit Başkentinin Keşfi" adlı (S.98-115) resim, harita ve belgelerle zenginleştirilmiş makalesi bu konuda yazılmış önemli bir yazıdır. C.Marek'in kitabındaki Boğazköy'ün keşfinin anlatıldığı kısmı⁷ tamamlayan ve günümüze kadar getiren bir yazı olmasıyla değerlidir.

Bugün hayatta olmayan "Hitit Hiyeroglif Uzmanları"nın kısa hayat hikayeleri (s.118-120) yine nohudî sayfalarda bize yansıtılmıştır.

Prof.Dr.Halet Çambel'in "Karatepe-Arslantaş Öyküsü" adlı makalesi (s.122-143), Karatepe'nin keşfini, kazıları, kazı şartlarını ve son yıllara kadar gelen çalışmaları anlatmaktadır. Makalenin önemi, Halet Çambel'in asistanlıktan itibaren bütün geçenlere şahit olan ve bu kazının uzun yıllar başkanlığını yapmış bir kişinin elinden çıkmış olmasıdır. Burada özellikle "Kazı Süresince Sorunlar ve Etkinlikler" bölümünün okunması gerekmektedir. Kazı süresince çıkan sorunlar, eserlerin restorasyonu, açık hava müzesinin ve ardından millî park ilanı için verilen zorluklar karşısında verilen çabalar yeni nesil için bir çok dersler taşımaktadır. Karatepe'nin ilk zamanlarında görev almış olan Muhibbe Darga'nın kitabı da bu yazıyı tamamlamaktadır.⁸

Sayfa 146-147'da "Bazı Önemli Öncü Araştırmacılar" bölümü bulunmaktadır.

Eric Jean, "Bir Yeniden Doğuşun Tarihçesi: Hitit Uygarlığı" adlı uzun makalesinde (s.148-189), Homeros destanları ve Herodotos'un verdiği bilgilerden başlayarak bilgi vermektedir. Anadolu ve Suriye'ye gelen gezginlerin karşılaştıkları ilk Hitit izlerine de değinilmektedir. Mısır, Mezopotamya ve Yunanistan dışında ilk kez Batılı gezginler Anadolu içlerine doğru yaptıkları gezilerde Alaca Hüyük, Boğazköy, Gavurkale, Yazılıkaya gibi anıtları gördüklerinde bunların kimlere ait olduklarını elbette bilemezlerdi. Rahip Wright ilk kez Hama taşlarının Hititlilere ait olduğunu ortaya koydu. Sayce, 1879'da Karabel ve Gavurkale buluntuları ile Hama'da tanınan kültürün İç ve Batı Anadolu'ya yayıldığını ispat etti. Bunu yeni kazılar takip

⁶ Çivi Çiviye Söker; Muazzez İlmiye Çığ, (Söyleşi: Serhat Öztürk) İstanbul 2001 İş Bankası Kültür Yayınları

⁷ C.Marek, Tanrıların Vatanı Anadolu, İstanbul 1980

⁸ Bkz. dipnot 3

Yeni Yayınlar

etti. 1887'ye gelindiğinde el-Amarna'daki iki Hititçe tablet Knudtzon tarafından gönderen krala izafeten "Arzava" dilinde yazıldığı belirtilerek yayınlandı. Ama 1904'te Boğazköy'de ilk tabletler yetkililerin eline geçtiğinde artık düğüm çözülmeye başlanmıştı. Boğazköy'deki kazılarda bulunan tabletlerin Hrozny tarafından çözülmesiyle Hitit dünyası gözler önüne serilmiştir. Bu makale bütün bu gelişmeleri, bilimadamları, kitapları, gezileri, kazalarıyla birlikte bize sunmaktadır.

Genel olarak kitap, bilimadamları tarafından alınmış makaleleri, daha evvelden Türkçe yayınlanmamış bilgi ve belgeleri, sunumunun sağladığı kolay okunabilirliği ile büyük bir katkı sağlayacaktır. Fakat kitabın fiyatı, bunun tersine çoğu kimsenin alamıyacağı şekilde pahalıdır.

Süleyman Özkan